

แนวทางการบูรณาการการเรียนการสอน กับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม ของสถาบันอุดมศึกษา

Guidelines of Integrated Instruction with Research and Academic Services
for the Community in Higher Education

มานิตย์ ไชยกิจ¹

Manit Chaiyakit

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มุ่งเสนอความสำคัญของการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา ที่ระบุไว้ในองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษา และนำเสนอแนวทางของการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอเป็น 3 รูปแบบหลัก คือ 1) การบูรณาการโดยใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก 2) การบูรณาการโดยใช้การวิจัยเป็นหลัก และ 3) การบูรณาการโดยใช้การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก

คำสำคัญ : การบูรณาการการเรียนการสอน/ การวิจัย/ การบริการวิชาการแก่สังคม/ สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

This paper is to present the importance of integrated instruction with research and academic services for the community in higher education identified to be components of internal quality assurance in higher education, and propose guidelines of integrated instruction with research and academic services for the community studied and analyzed from review related literatures into three models: 1) model of integration based on instruction, 2) model of integration based on research, and 3) model of integration based on academic services for the community.

Keywords: Integrated Instruction/ Research/ Academic Services for the Community/ Higher Education

---

¹ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

บทนำ

การประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษา ได้มีการปรับเปลี่ยน เกณฑ์พิจารณา ในองค์ประกอบคุณภาพหลายประการ สิ่งที่สำคัญ คือ องค์ประกอบต่างๆ จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะ องค์ประกอบที่ 2 ด้าน การผลิตบัณฑิต องค์ประกอบที่ 4 การวิจัย และ องค์ประกอบที่ 5 การบริการวิชาการแก่สังคม ใน 3 องค์ประกอบนี้ มีการเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายในทั้ง 3 องค์ประกอบ จะต้องมีการวางแผนการเชิงบูรณาการ โดยจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ที่มีการนำแหล่งเรียนรู้เข้ามาเป็นสื่อ มาฝึกลงมือปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการวิจัยแบบไม่แยกส่วน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) แม้ว่า เกณฑ์ของการประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษาต้องการให้มีการบูรณาการ องค์ประกอบที่ 2, 4 และ 5 ก็ตาม แต่แนวการบูรณาการ 3 องค์ประกอบดังกล่าว ยังไม่ปรากฏรูปแบบหรือแนวดำเนินการที่แน่ชัด การบูรณาการ 3 องค์ประกอบจึงขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษาจะคิดและค้นหาแนวดำเนินการกันเอง ดังนั้น ก่อนจะนำเสนอแนวทางการการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม จึงมีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจที่มาที่เป็นเหตุ อันได้แก่ การประกันคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษา และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเสียก่อนการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว ปัจจุบันมีปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต้องเร่งดำเนินการ เนื่องจากคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตภายในประเทศ มีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมโดยรวมของประเทศในระยะยาว กอปรกับความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ทั้งในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งทั้งสองประเด็นต้องการ

การรับประกันของคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิต ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตจริงทั้งอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (Participation) มีความโปร่งใส (Transparency) และมีความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (Accountability) ตามหลักธรรมาภิบาล

ต่อมาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน รวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอก โดยการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศใช้มาตรฐานการอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2549 และกระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมและกำกับให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานตามประเภทหรือกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา 4 กลุ่ม และมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552 และคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษาและเพื่อการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขาวิชา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553)

การประกันคุณภาพกับมาตรฐานการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 5 ที่ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษา มาตรา 34 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสอดคล้องกับ

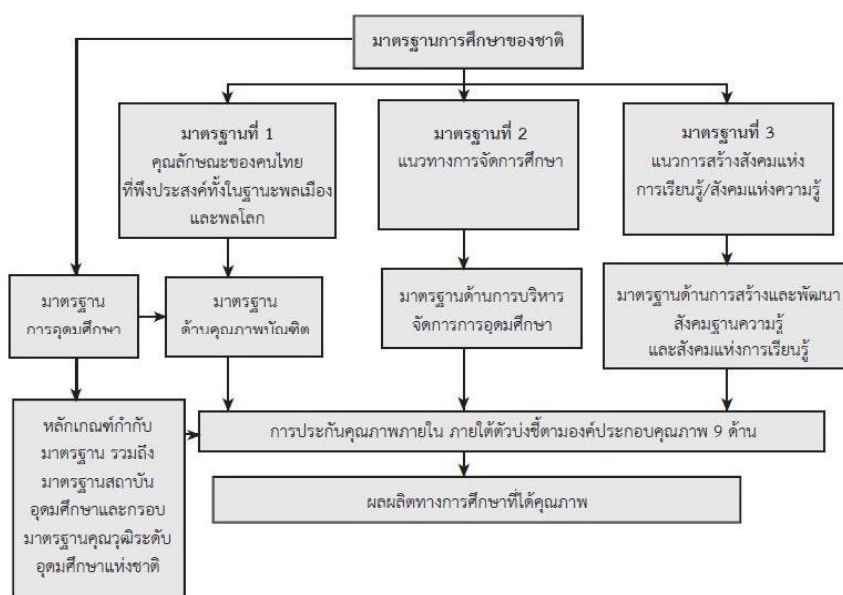
มาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา

มาตรฐานการอุดมศึกษาที่ปรากฏตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา และมาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานย่อยทั้ง 3 ด้านนี้อยู่ในมาตรฐานการศึกษาของชาติที่ประกอบด้วย มาตรฐานย่อย 3 มาตรฐานเช่นกัน คือ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

นอกเหนือจากมาตรฐานการอุดมศึกษาที่เป็นมาตรฐานแม่บทแล้ว คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2551 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาตามกลุ่มสถาบันที่มีปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจในการจัดตั้งที่แตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วยมาตรฐานหลัก 2 ด้าน คือ มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา และมาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา และกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม ก วิทยาลัยชุมชน กลุ่ม ข สถาบันที่

เน้นระดับปริญญาตรี กลุ่ม ค สถาบันเฉพาะทาง และกลุ่มสถาบัน ที่เน้นการวิจัย ขั้นสูง และผลิตบัณฑิต ระดับบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาเอก นอกจากนี้ ยังได้จัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษาและเพื่อเป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขาวิชา โดยกำหนดให้คุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขาวิชาต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้อย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ทั้งมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา และสัมพันธ์กับมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอื่นๆ รวมถึงกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องมีระบบประกันคุณภาพที่พัฒนาขึ้นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ ความเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการศึกษาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถแสดงในแผนภาพ 1

ภาพ 1 ความเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการศึกษาและการประกันคุณภาพ

ที่มา: ปรับปรุงจาก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553, หน้า 10)

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 ด้าน การผลิตบัณฑิต องค์ประกอบที่ 4 การวิจัย และองค์ประกอบที่ 5 การบริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 2555, หน้า 28-87)

องค์ประกอบที่ 2 การผลิตบัณฑิต

ตัวบ่งชี้ที่ 2.6 : การจัดการเรียนการสอนการวิจัย ตามแผนประกันคุณภาพ ระดับอุดมศึกษา

กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและยืดหยุ่น โดยการมีส่วนร่วมจากบุคคลสถาบัน หรือชุมชนภายนอก มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างที่เฉพาะตัวของนักศึกษา เช่น การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ค้นคว้าวิจัยโดยอิสระในรูปโครงการวิจัยส่วนบุคคล การจัดให้มีชั่วโมงเรียนในภาคปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ รวมทั้งมีการฝึกประสบการณ์ภาคสนามอย่างพอเพียง มีการจัดสัมมนา จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดทำโครงการมีการเรียนการสอนทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Internet) และมีห้องสมุดและระยะสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เพียงพอสำหรับการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง

เกณฑ์มาตรฐาน

1. มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร
2. ทุรายวิชาของทุกหลักสูตร มีรายละเอียดของรายวิชาและของประสบการณ์ภาคสนาม (ถ้ามี) ก่อนการเปิดสอนในแต่ละภาคการศึกษา ตามที่กำหนดในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
3. ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียนหรือจากการทำวิจัย

4. มีการให้ผู้มีประสบการณ์ทางวิชาการหรือวิชาชีพจากหน่วยงานหรือชุมชนภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกหลักสูตร

5. มีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาจากการวิจัย หรือจากกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

6. มีการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกรายวิชา ทุกภาคการศึกษา โดยผลการประเมินความพึงพอใจแต่ละรายวิชาต้องไม่ต่ำกว่า 3.51 จากคะแนนเต็ม 5

7. มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน หรือการประเมินผลการเรียนรู้ทุกรายวิชาตามผลการประเมินรายวิชา

จากองค์ประกอบด้านการผลิตบัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน สามารถสรุปความเกี่ยวข้องกับการบูรณาการการเรียนการสอนกับงานวิจัย ในส่วนของการนำผลงานวิจัย หรือ การจัดการความรู้มาใช้ในการเรียนการสอน หรือออกแบบการจัดการเรียนการสอน และคณาจารย์ที่ควรจัดการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำการศึกษา ค้นคว้าอิสระในรูปของการทำวิจัยรายกลุ่มหรือส่วนบุคคล และมีการฝึกประสบการณ์จริงในภาคสนามอย่างเพียงพอ

องค์ประกอบที่ 4 การวิจัย

ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 : ระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

เกณฑ์

1. มีระบบและกลไกบริหารงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนด้านการวิจัยของสถาบัน และดำเนินการตามระบบที่กำหนด
2. มีการบูรณาการกระบวนการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์กับการจัดการเรียนการสอน
3. มีการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์และให้ความรู้ด้านจรรยาบรรณการวิจัยแก่อาจารย์ประจำและนักวิจัยประจำ
4. มีการจัดสรรงบประมาณของสถาบัน เพื่อเป็นทุนวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
5. มีการสนับสนุนพันธกิจด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ตามอัตลักษณ์ของสถาบันอย่างน้อยในประเด็นต่อไปนี้

- ห้องปฏิบัติการวิจัย หรือหน่วยวิจัย หรือ ศูนย์เครื่องมือ หรือศูนย์ให้คำปรึกษาและสนับสนุน การวิจัย

- ห้องสมุดหรือแหล่งค้นคว้าข้อมูลสนับสนุน การวิจัย

- สิ่งอำนวยความสะดวกหรือการรักษาความปลอดภัยในการวิจัย เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบรักษาความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการวิจัย

- กิจกรรมวิชาการที่ส่งเสริมงานวิจัย เช่น การจัดประชุมวิชาการ การจัดแสดงงานสร้างสรรค์ การจัดให้มีศาสตราจารย์อาคันตุกะหรือศาสตราจารย์รับเชิญ (Visiting professor)

6. มีการติดตามและประเมินผลการสนับสนุนใน ข้อ 4 และข้อ 5 อย่างครบถ้วนทุกประเด็น

7. มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการ สนับสนุนพันธกิจด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ของ สถาบัน

8. มีระบบและกลไกเพื่อสร้างงานวิจัยหรืองาน สร้างสรรค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือจากสภาพ ปัญหาของสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และสังคม และดำเนินการตามระบบที่กำหนด (เฉพาะกลุ่ม ข และ ค 2)

จากองค์ประกอบด้านการวิจัย สามารถสรุป ความเกี่ยวข้องกับการบูรณาการวิจัยกับการเรียนการสอน และการบริการวิชาการแก่สังคม ในส่วนของการบูรณาการ งานวิจัย หรืองานสร้างสรรค์กับการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดแสดงงานสร้างสรรค์ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยให้กับผู้เรียน และบุคคลภายนอกได้ ศึกษาและนำไปปรับใช้ รวมทั้งมีการสร้างงานวิจัย หรือ งานสร้างสรรค์ในพื้นที่จริง ที่เป็นภูมิปัญญา (Best practice) หรือที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคม

องค์ประกอบที่ 5 การบริการทางวิชาการแก่ สังคม

ตัวบ่งชี้ 5.1 ระบบและกลไกการบริการทาง วิชาการแก่สังคม

เกณฑ์

1. มีระบบและกลไกการบริการทางวิชาการแก่ สังคม และดำเนินการตามระบบที่กำหนด

2. มีการบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่ สังคมกับการเรียนการสอน

3. มีการบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่ สังคมกับการวิจัย

4. มีการประเมินผลความสำเร็จของการบูรณา การงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน และการวิจัย

5. มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการบูรณา การงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน และการวิจัย

ตัวบ่งชี้ 5.2 กระบวนการบริการทาง วิชาการให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

เกณฑ์

1. มีการสำรวจความต้องการของชุมชน หรือ ภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือหน่วยงานวิชาชีพ เพื่อ ประกอบการกำหนดทิศทางและการจัดทำแผนการบริการ ทางวิชาการตามจุดเน้นของสถาบัน

2. มีความร่วมมือด้านบริการทางวิชาการเพื่อการ เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือ ภาคเอกชน หรือภาครัฐ หรือหน่วยงานวิชาชีพ

3. มีการประเมินประโยชน์หรือผลกระทบของการ ให้บริการทางวิชาการต่อสังคม

4. มีการนำผลการประเมินในข้อ 3 ไปพัฒนา ระบบและกลไก หรือกิจกรรมการให้บริการทางวิชาการ

5. มีการพัฒนาความรู้ที่ได้จากการให้บริการทาง วิชาการและถ่ายทอดความรู้สู่บุคลากรภายในสถาบันและ เผยแพร่สู่สาธารณชน

จากองค์ประกอบด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม สามารถสรุปความเกี่ยวข้องกับการ บูรณาการการบริการ วิชาการกับการเรียนการสอนและการวิจัย โดยการสำรวจ ความต้องการของ หน่วยงาน ชุมชน สังคม และมีการนำ ผลการงานวิจัย หรือผลการสร้างองค์ความรู้/นวัตกรรมที่ ได้จากงานวิจัยหรือการจัดการเรียนการสอน มาใช้เป็นส่วน หนึ่งของการให้บริการวิชาการ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยวิทยากรในการให้บริการวิชาการ หรือช่วยประเมินผลกระทบของการให้บริการวิชาการ

แนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการ สอน การวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม

การบูรณาการการจัดการเรียนการสอน กับ การ วิจัยและการบริการทางวิชาการแก่สังคมโดยนำผลการ วิเคราะห์แนวทางการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย

และการบริการวิชาการแก่สังคม จากองค์ประกอบการประกันคุณภาพในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา 3 องค์ประกอบ พร้อมกับศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการสังเคราะห์ ดังนี้

ทิพย์วรรณ วังตา (2556). ศึกษาสภาพและแนวทางการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน กับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม ตามกรอบหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พบว่า ส่วนมากยังไม่มีรูปแบบหรือลักษณะการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก กับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคมที่ชัดเจนนัก สำหรับแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกของหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 กับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม พบว่า ส่วนมากนิสิตและคณาจารย์เห็นว่า ควรมีการบูรณาการในเกือบทุกรายวิชา โดยควรมีการดำเนินการ 3 อันดับแรกได้แก่ 1) ผู้สอนและนิสิตร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาหรือเป็น Best Practice ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือให้ข้อเสนอแนะ แล้วลงไปเจาะลึกเป็นรายกรณี อันดับ 2 ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียน ศึกษาวิเคราะห์หน่วยงานของตนเอง นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสังเคราะห์ผลในเชิงวิจัย แล้วเผยแพร่ไปยังหน่วยงานกลุ่มตัวอย่างโดยผ่านผู้เรียนและอันดับ 3 ผู้สอนเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่บุคคลภายนอก โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยทำการประเมินการฝึกอบรม

ทั้งนี้ เฉลิมเกียรติ ดุลสัมพันธ์ และคณะ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง หลักการ แนวทางและรูปแบบการบริการ

วิชาการแก่สังคม พบว่า หลักการจัดการบริการวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยควรจัดการบริการทางวิชาการโดยไม่เน้นที่ผลกำไรเป็นหลัก แต่เน้นการบริการทางวิชาการในสาขาที่เป็นจุดเน้นของมหาวิทยาลัยและเป็นที่ต้องการของสังคม แนวทางการบริการวิชาการแก่สังคม พบว่า จะต้องมีการจัดที่ชัดเจนโดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชนและสังคม ทำความร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการสร้างเครือข่ายการให้บริการทางวิชาการทั้งในรูปแบบการจัดการอบรม เป็นวิทยากรหรือที่ปรึกษาทางด้านวิชาการ

นอกจากนี้สุทิน ประเสริฐสุนทร (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์โครงการบริการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา กรณีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ พบว่า การบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา จัดขึ้นตามภารกิจหลักในวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมีทั้งการรับเชิญเป็นวิทยากรและการจัดทำโครงการบริการวิชาการ กลุ่มเป้าหมายมีทั้งบุคคลในระบบการศึกษา เช่น คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียนและประชาชนนอกระบบการศึกษา ผลเกิดขึ้นต่อผู้สอนหรือวิทยากรคือ ความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือสังคม อีกทั้งได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ เช่น การใช้ผู้เรียนสอนผู้เรียน การใช้ทักษะชาวบ้านทดแทนวิธีการสมัยใหม่และการพัฒนาตนเองโดยการค้นคว้าหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมเรียนกับการสอนในชั้นเรียนปกติ

หลังจากนั้นผู้เขียนได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม แสดงดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 การสังเคราะห์แนวทางการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน กับ การวิจัย และการบริหารวิชาการแก่สังคม

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพทั้ง 3 องค์ประกอบ	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	แนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนการสอน กับ การวิจัย และการบริหารวิชาการแก่สังคม
1. คณาจารย์ผู้สอนนำผลงานวิจัย หรือ การจัดการความรู้มาใช้พัฒนา หรือออกแบบ การจัดการเรียนการสอน 2. คณาจารย์ผู้สอนจัดการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำการศึกษา ค้นคว้าอิสระในรูปของการทำวิจัยรายกลุ่ม หรือส่วนบุคคล และมีการฝึกประสบการณ์จริงในภาคสนามอย่างเพียงพอ 3. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัด แสดงงานสร้างสรรค์ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย ให้กับผู้เรียน และบุคคลภายนอกได้ศึกษาและนำไปปรับใช้ 4. มีการสร้างงานวิจัย หรืองาน สร้างสรรค์ในพื้นที่จริง ที่เป็นภูมิปัญญา (Best practice) หรือที่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาของสังคม 5. สำรวจความต้องการของ หน่วยงาน ชุมชน สังคม และมีการนำผลการงานวิจัย หรือผลการสร้างองค์ความรู้/นวัตกรรมที่ได้ จากงานวิจัยหรือการจัดการเรียนการสอน มา ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการวิชาการ 6. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยวิทยากรในการให้บริการวิชาการ หรือช่วยประเมินผลกระทบของการให้บริการ วิชาการ	ทิพย์วรรณ วังตา (2556) 1. ผู้สอนและนิสิตร่วมกันกำหนดพื้นที่ ที่มีปัญหาหรือเป็น Best Practice ร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือให้ข้อเสนอแนะ แล้วลงไปเจาะลึกเป็นรายกรณี 2. ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียน ศึกษา วิเคราะห์หน่วยงานของตนเอง นำมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสังเคราะห์ผล ในเชิงวิจัย แล้วเผยแพร่ไปยังหน่วยงานกลุ่ม ตัวอย่างโดยผ่านผู้เรียน 3. ผู้สอนเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ บุคคลภายนอก โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วย วิทยากรและช่วยทำการประเมินการ ฝึกอบรม เฉลิมเกียรติ ดุลสัมพันธ์ และคณะ (2549) บริการทางวิชาการในสาขาที่เป็น จุดเน้นของมหาวิทยาลัยและเป็นที่ต้องการ ของสังคม แนวทางการบริการวิชาการแก่ สังคม พบว่า จะต้องมีการจัดที่ชัดเจนโดยมี การสำรวจความต้องการของชุมชนและ สังคม ทำความร่วมมือกับองค์ภายนอกใน การสร้างเครือข่ายการให้บริการทาง วิชาการทั้งในรูปแบบการจัดการอบรม เป็น วิทยากรหรือที่ปรึกษาทางด้านวิชาการ สุทิน ประเสริฐสุนทร (2537) นำประสบการณ์และผลการฝึกอบรมและ การให้บริการวิชาการแก่สังคมไปประยุกต์ใช้ กับ การเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ เช่น การใช้ผู้เรียนสอนผู้เรียน การใช้ทักษะ ชาวบ้านทดแทนวิธีการสมัยใหม่และการ พัฒนาตนเองโดยการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ เพิ่มเติมเรียนกับการสอนในชั้นเรียนปกติ	1. คณาจารย์ผู้สอนนำผลงานวิจัย การจัดการความรู้ หรือนำประสบการณ์ และผลการฝึกอบรมและการให้บริการ วิชาการแก่สังคมมาใช้พัฒนา หรือไป ประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ปกติ 2. คณาจารย์ผู้สอนมอบหมายงาน ให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์ วิจัยหน่วยงาน ของตนเองเป็นงานรายกลุ่มหรืองานส่วน บุคคล แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แล้วสังเคราะห์ผลในเชิงวิจัย แล้วเผยแพร่ ไปยังหน่วยงานกลุ่มตัวอย่างโดยผ่าน ผู้เรียน 3. คณาจารย์ผู้สอนมอบหมายให้ ผู้เรียนทำวิจัยในประเด็นย่อยๆ ของเนื้อหา รายวิชาที่แหล่งเรียนรู้ภายนอก แล้ว นำมาสังเคราะห์ เผยแพร่แก่หน่วยงาน ชุมชน และสังคม 4. คณาจารย์ผู้สอนทำวิจัยชั้นเรียน หรือสร้างนวัตกรรมแล้วนำไปอบรมหรือให้ ความรู้ขยายผลต่อหน่วยงาน ชุมชน และ สังคม 5. คณาจารย์ผู้สอนและผู้เรียน ร่วมมือกับสถานศึกษาหรือหน่วยงาน การศึกษา ในการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนาสถานศึกษา หรือหน่วยงานนั้น 6. คณาจารย์ผู้สอนและผู้เรียนร่วม กันกำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาหรือเป็น Best Practice แล้วร่วมกันศึกษาวิจัยเจาะลึก 7. คณาจารย์ผู้สอนสำรวจความ ต้องการของ หน่วยงาน ชุมชน สังคม และมีการนำผลการงานวิจัย หรือผลการ สร้างองค์ความรู้/นวัตกรรมที่ได้จาก งานวิจัยหรือการจัดการเรียนการสอน มา ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการวิชาการ 8. คณาจารย์ผู้สอนเป็นวิทยากรให้ ความรู้แก่บุคคลภายนอก โดยมีผู้เรียนเป็น ผู้ช่วย แล้วให้ผู้เรียนทำการประเมินการ ฝึกอบรม

จากตาราง 1 สามารถสรุปแนวทางการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน กับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา ออกเป็นรูปแบบ 3 รูปแบบหลัก คือ 1) การบูรณาการโดยใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก 2) การบูรณาการโดยใช้การวิจัยเป็นหลัก 3) การบูรณาการโดยใช้การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละรูปแบบดังนี้

1. การบูรณาการโดยใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก

1.1 คณาจารย์ผู้สอนนำผลงานวิจัย การจัดการความรู้ หรือนำประสบการณ์และผลการฝึกอบรม และการให้บริการวิชาการแก่สังคมมาใช้ในการพัฒนา หรือไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ

1.2 คณาจารย์ผู้สอนมอบหมายงานให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์ วิจัยหน่วยงานของตนเองเป็นงานรายกลุ่มหรืองานส่วนบุคคล แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แล้วสังเคราะห์ผลในเชิงวิจัย แล้วเผยแพร่ไปยังหน่วยงานกลุ่มตัวอย่างโดยผ่านผู้เรียน

1.3 คณาจารย์ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำวิจัยในประเด็นย่อยๆ ของเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้อย่างน้อย 1 เรื่อง แล้วนำมาสังเคราะห์ เผยแพร่แก่หน่วยงาน ชุมชน และสังคม

2. การบูรณาการโดยใช้การวิจัยเป็นหลัก

2.1 คณาจารย์ผู้สอนทำวิจัยชั้นเรียน หรือสร้างนวัตกรรมแล้วนำไปอบรมหรือให้ความรู้ขยายผลต่อหน่วยงาน ชุมชน และสังคม

2.2 คณาจารย์ผู้สอนและผู้เรียน ร่วมมือกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานการศึกษา ในการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนาสถานศึกษาหรือหน่วยงานนั้น

2.3 คณาจารย์ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาหรือเป็น Best Practice แล้วร่วมกันศึกษาวิจัยเจาะลึก

3. การบูรณาการโดยใช้การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก

3.1 คณาจารย์ผู้สอนสำรวจความต้องการของ หน่วยงาน ชุมชน สังคม และมีการนำผลการงานวิจัย หรือผลการสร้างองค์ความรู้/นวัตกรรมที่ได้จากงานวิจัยหรือการจัดการเรียนการสอน มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการวิชาการ

3.2 คณาจารย์ผู้สอนเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่บุคคลภายนอก โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วย แล้วให้ผู้เรียนทำการประเมินการฝึกอบรม

สรุป

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นความเป็นเลิศและความคล่องตัวในศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีพันธกิจในการ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคมและการบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องปฏิบัติ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้นำพันธกิจของการผลิตบัณฑิตเข้ากับการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม เพราะต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่จัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพให้กับนิสิต นักศึกษา ที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศ ในขณะเดียวกันก็ไม่ทอดทิ้งสังคม โดยคณาจารย์ใช้ความรู้ ความสามารถในการสอน การวิจัยนำไปเพื่อบริการและพัฒนาสังคม ดังนั้นการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม จึงนับว่ามีความสำคัญและท้าทายคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไม่น้อย บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางบูรณาการพันธกิจทั้ง 3 ส่วน ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การบูรณาการโดยใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก 2) การบูรณาการโดยใช้การวิจัยเป็นหลัก และ 3) การบูรณาการโดยใช้การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยขยายความคิดและช่องทางการดำเนินบูรณาการพันธกิจทั้งสาม สำหรับคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษานำไปใช้พัฒนางานของตนเอง พัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต นักศึกษาและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมเกียรติ ดุลสัมพันธ์ และคณะ. (2549). *หลักการ แนวทาง และรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคม*. งานวิจัย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- ทิพย์วรรณ วัฒนา. (2556). *การศึกษาสภาพและแนวทางการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม ตามกรอบหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สาขาวิชาการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2555). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. 2555*. มปท. (อัดสำเนา).
- สุทิน ประเสริฐสุนทร. (2537). *วิเคราะห์โครงการบริการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา กรณีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์ บางพลัด.